

FEKETE J. JÓZSEF

Pintér Lajos: fényöröm fénybánat.

Válogatott versek 1995–2015

Orpheusz, 2015

A kulturális identitás közösségi megelőzöttséget feltételez, csupán a kollektív emlékezet továbbhagyományozódása mellett bontakozhat ki, ám ez az azonos tapasztalatokkal, szokásokkal, szóban és írásban megőrzött nyelvi és kulturális tradícióval rendelkező kollektivitásnak az egyéni megjelenési formája mindig magában foglalja a más identitásokkal szembeni vagy melletti viszonyt. Egyszerűen mondva, az identitás hordozója akkor válik önazonosságának tudatos vállalójává, amennyiben tudja, meddig tartja a világot sajátjának, és hol kezdődik a határ, amelyen túl már nem vállalhatja azt föl. Az identitás számtalan megnyilvánulási formája, például a nem, nyelvi, vallási, világnézeti stb. mellett a fociidrukkerség is egyfajta közösséghez tartozást fejez ki, jelenít meg, így talán Pintér Lajos válogatott verseinek kapcsán nem esélytelen a költői identitás mint a kulturális önazonosság jelenségének nyomába eredni. Annak a kulturális állapotnak, amelynek sajátos része a kultúrhagyományok ismerete és az azon kívüli tradíciók megismerési szándéka, az egyéni megújításukra törekvés, az anyanyelvbe ágyazottság és ennek az állapotnak a termékeny mozgósítása, a külső művészeti hatások integrálása iránti készség és megannyi más mellett a fizikai és intellektuális, szellemi és anyagi, szociális és politikai környezet ingereit művészetbe transzponáló lírai, személyes érzékenység, tudat és adottság.

Talán nem véletlen, hogy ezek jutottak eszembe Pintér Lajos gyűjteményes kötete kapcsán. Hiszen már a kötetnyitó versében (*Hajósi Cabernet dicséretére*) kötelékről ír, „amely nem kötél, csak kötelez”. Ez az identitás, ha úgy tetszik, költői önazonosság, ami tápláló indákkal kötődik – miként a versben mondja – az emberiséghez, a nemzethez, a városhoz, a családnak, és ne feledjük, a nyelvhez és a műveltséghez. A költői pozícionáltság elfogadott, természetes állapotnak tűnik, de ott settenkedik mögötte az alapvető emberi, egyben költői magatartás, a folyamatos kételkedés állapota, a dolgok állásának megkérdőjelezése. Egy Vietnamban élő, ausztráliai magyar fotóművész rokon lányról írt versében (*Zsu Hajdu*) az identitásörzésre irányuló kételyét állításként fogalmazza meg: „a gyökerét vesztett / sokszor átültetett fa is / megfakul megtörik / a sokszor átültetett / lélek is”.

A gondolatformáló kételkedése saját alkotómunkájára, a költészetre is folyamatosan kivetül. Már az említett, *Hajósi Cabernet dicséretére* című versében is: „Szétverem a verset, nincs költészet.” Más-hol a poézis létezésének eme radikális tagadásával szemben árnyaltabban kérdezi rá a versírás lényegére: „Ennyi lenne a vers, mondd? / Egy toll, egy füzet – hogy itt ülsz / a tengernyi szorongás zöld partfalainál, / és hallgatod, mit sűg apály, dagály. / Mit sűg a múltból holt apád, / és hallgatod, hogy mit sűg a jövő, / mit sűg az áldott anyaöl-öböl. // E sűgást, susogást leírod” (*A tengerzöld füzet leírása*). Az *Annyira jeltelen* című versében szinte kétségbeesve tekint vissza saját költészetére: „Mi is a vers? / Már nem tudom – / pedig megannyi verset megírtam, / meg mertem írni, botor, én.” Végül eljut a „Már nincs szavam” állapotáig (*Félelem a holnaptól*), a „semmi húrjait zengeitem” (*hegedű*) ürességének fölismeréséhez.

Életművének korábbi szakaszát ismervén, és a mostani, két évtized költői terméséből válogató könyv alapján is leszögezhető: a költő etikai állásfoglalása irányadó, szociális érzékenysége hangsúlyos, poétikája hagyományörző és egyben megújító. Költői pozíciója a „jelen és a múlt határhídján” (*Tested könyve*), „élő és holt eszmék” (*Medalion*) mezsgyéjén, a könyvek, a „becsomagolt fájdalom” (*A pénzügyminiszter reggelije*) hordozói között helyezkedik el. Költői adottságának köszönhetően a versében megjelenik a múlt és a jövő szinkretikus, összefogó, lírai elegye: „Érzel, fogsz egy / feléd nyújtott csont-kezet, / holt kezet a múltból. / S fogsz egy kezet, / egy másikét, aki még / meg sem született – – –” (*Világosságot!*).

Sajátosan, és talán állíthatom, egyedi módon a kultúrába ágyazódás mellé Pintér harmonikusan kapcsolja a mindennapok adta élményeinek reflexióit. Olyan, a mai magyar költészetben ritkán, de mégis előforduló műfajokat szorgalmaz, mint a bordal, a verses köszöntő, verses kiállításmegnyitó szöveg, verses búcsúztató. Ezek a műfajok még nyilvánvalóbbá teszik teremtő szövegalkotásának mélyen gyökerező alanyiságát, a személyes érintettséget, az alkalmiságnak a művészi átjellegítés révén történő cáfolatát.

Versbeszéde egyszerre tömörszerű és változatoságában dinamikus. A hűség beszédeként is értelmezhető a költészete, ugyanis költői pályájának

során ugyanazokat a tematikai-poétikai alapvetéseket építette tovább, amelyeket indulásakor a meghatározó elődök (Illyés Gyula, Nagy László, Weöres Sándor, Szabó Lőrinc, József Attila, Radnóti Miklós, Kormos István) nyomán, nagyszerű mesterek keze alatt, kiváló költőtársak (Nagy Gáspár, Baka István, Simonyi Imre, Buda Ferenc, Tandori Dezső) mellett fogalmazott meg. Hű a hagyományhoz, van mire visszatekintenie a magyar nép- és műköltészet századaiban, ugyanakkor hű magához is, amikor a hagyomány korszerű átértelmezésére építi versét. Költészetének alaptétele az anyanyelv, a haza, a természet megbecsülése, az etikus élet megvalósítása, a tisztaság megőrzése, a szépség meglátása, a jelen társadalmi-emberi torzulásaival szembeni lázadás. Feladatának érzi, hogy szót emeljen amellet, ami szép, jó, erkölcsös, értékes, és az ellen, ami nem az. Ez a költői identitásának határszituációja: nem vállal közösséget azzal, ami silány, kontár, alantas. Erkölcsi érzékenysége és bölcséleti alapvetése kiválóan idomul aprólékos figyelméhez, rámozdulási készségéhez, képalkotó nyelvi leleményességéhez, verstani jártasságához, ökonomikus beszédmódjához, így versében a feladatvállalásból eredő képviselési szöveg nem satnyul kinyilatkoztatássá, hanem szívárványozva oldódik a vallomásos alanyiségében. Pintér Lajos meghatározóan lírai költő, reflektált beszédmódja az első személyű közlés, s ezen belül mindig közel engedi magához a dolgokat, azt, amit megfigyel, amit átél, amit érez vagy felidéz. Ez a ráközelítő perspektíva a dinamikus versbeszéddel párosulva olyan költeményeket eredményez, amelyek minden olvasatban más és már érzelmeket, de egyetemes jelentéseket generálnak.

Egyik alaptémája a nyelv, amit a nyelvemlékektől saját neologizmusaiig íveltetve vizsgál, használ és értelmez. A nyelv nem csupán témája és eszköze Pintér költészetének, hanem logikái, tehát tartalmi tartománya is, ami magából eredően terjeszti ki értelmezési síkját az otthonra, az otthonosságra, az egy helyben maradás biztonságára, a hazára. Nem egyértelműen a nyelvet nevezi meg hazaként és az otthonosság szinonimájaként, hanem e hármat egymásba tükrözteti, egymásnak felelteti meg, s e sajátos szentháromságot a humánium párnájával övezi, miközben tárgyilagos láttelepet ad az értékdevalvációról, ami mindent erodál abból, ami számára e szentháromságban kedves.

A költőnek a festészethez, a képzőművészethez, a képzőművészekhez kötődése egyenesen ki-

bontható Pintér Lajos plasztikus, érzékletes és érzéki képi világából, verseinek akusztikája a lapidáris megszólalásokban is zenei, ütemben, ritmusban egyaránt idézi a klasszikus (modern) költőelődöket és a szájhagyományos népköltészetet, gyakori belső rímei dalszerűségükkel a komoly, esztétikai minőségként értelmezett játékokat.

Pintér Lajos költészetének fontos jellegzetessége, hogy egyszerre korszerű és konzervatív, hogy harmóniát teremt a kísérlet és a hagyomány között. Versteremtő kutatásai során eljutott a versellenes költészetig, a „nincs rá szavam” állapotáig, miközben magabiztosan mozgósítja a költemény ritmikai-akusztikai, képi tartományait. Olykor verssorokat, képeket sajátít ki, de se nem az imitáció, se nem az áttekinthetetlen szövegköztiség létrehozásának céljával, hanem a költői hangsúlyok továbbgondolásának szándékával. A tisztaság, a hit, a jövőféltés irányából és irányába vezet a közéletinek és magánjellegűnek egyaránt értelmezhető, egyre szűkszavúbb, halkabb, kikristályosodott lírája.

Önérzete, amit esetében a költészetét meghatározó jellemzőnek tarthatunk, mértékadó etikai vonás, a habituson túlmutató ethosz. Széles horizontú szemlélődése során a pogány Nap- és Holdkultuszoktól kezdve a kommunista diktatúra ikonográfiájáig tele van daccal, elutasítja a magyar iro-

dalom jelenében az irodalmi szekértáborokat: „persze szeretném / ha szeretnétek / itt sétálok két / lövészárkok / között amit ti / ástatok irodalmárok / itt sétálok / a senki földjén / két lövészárkok között / kétfelől golyótűzben / itt szállok / a kettészelt irodalom / terei fölött én / kettészelt madár” (*irodalom*). A múlt század és Európa szegénytelen múltjával azonosulva vállalja magára a történelem gyalázatát, ártatlanul, és a történelmi-ideológiai-humánus újrakezdés – a világ

újratereztetésének – reményében bízva a *Prodigium* című versében: „ez a kurva élet bánt el velünk, nem a halál”.

Pintér Lajos válogatott verseinek korábbi kötetét ugyancsak az Orpheusz Kiadó jelentette meg *Fehéringes foglyok* címmel 1998-ban. Azt a kötetet is a szerző válogatta. A *fényöröm fénybánathoz* képest, ahol a válogatás adott motívumok köré fűzi föl a verseket, a korábbi inkább egy adott költői periódus összegyűjtött verseit tartalmazza. A két különböző koncepció mentén készült válogatás viszont egyaránt egyéni és szubjektív, és ebben az értelemben költői önarckép.

